

ELINTARVIKEMARKKINAVALTUUTETUN PALAUTUKSIA KOSKEVA OHJE

Päivitetty 13.6.2025

Elintarvikemarkkinavaltuutettu
Livsmedelsmarknadsombudsmannen
The Food Market Ombudsman

Elintarvikemarkkinalain soveltamisohjeet

Elintarvikemarkkinavaltuutetun antamiin ohjeisiin on koottu opastusta elintarvikemarkkinoita koskevan sääntelyn noudattamisen tueksi. Ohjeiden tarkoituksena on antaa alan toimijoille neuvoja ja ohjeita elintarvikemarkkinalain säännösten soveltamiseen.

Ohjeissa esitetyt tulkinnat ovat luonteeltaan ohjeellisia, eikä niillä ole oikeudellista sitovuutta.

- Vaikka ohjeet eivät ole sitovia, elintarvikemarkkinavaltuutettu ratkaisee vireille tulevia tapauksia niissä kuvattujen periaatteiden mukaisesti.
- Jokainen toimija vastaa aina oman toimintansa lainmukaisuudesta. Jos olet epävarma toimintasi lainmukaisuudesta, ota yhteyttä toimistoomme, omaan toimialajärjestösi tai elintarvikemarkkinoiden sääntelyyn perehtyneeseen asiantuntijaan.

Ohjeistuksissa kuvatut tilanteet ovat yksinkertaistettuja esimerkkejä. Käytännön tilanteissa on huomioitava kaikki asiaan liittyvät yksityiskohdat. Siksi esimerkit eivät välttämättä ole suoraan sovellettavissa käytäntöön.

Ohjeistuksia voi olla tarvetta päivittää julkaisemisen jälkeen. Tarkistathan aina ohjeistuksen uusimman päivitetyn version.

- Jaksoa ”Milloin palautuskiellon pääsääntöä ei sovelleta?” on muutettu 11.6.2025

Palautuksia koskeva elintarvikemarkkinalain 2 f §

Elintarvikemarkkinalaissa säädetään muun muassa EU:n kauppatapadirektiivissä luetelluista hyvän kauppatavan vastaisia käytäntöjä koskevista kielloista. Lakiin lisättiin vuonna 2021 muun muassa tuotteiden palautuksia koskeva säännös, jota on tiukennettu 1.5.2023 voimaan tulleella muutoksella (337/2023):

2 f § Palautukset

Ostaja ei saa palauttaa myymättä jääneitä maataloustuotteita tai elintarvikkeita tavarantoimittajalle maksamatta niistä tai niiden hävittämisestä.

Poiketen siitä, mitä 1 momentissa säädetään, tavarantoimittajan aloitteesta saadaan toimitussopimuksessa kuitenkin selkeästi ja yksiselitteisesti sopia tuotteiden palautuksesta sellaisten tuotteiden osalta, jotka eivät ole aiemmin olleet tavarantoimittajan valikoimassa. Tällainen palautusta koskeva sopimus voi olla voimassa enintään kolme kuukautta.

Muutos on herättänyt alan toimijoissa paljon kysymyksiä esimerkiksi siitä, mitä uusi säännös käytännössä tarkoittaa, miten sitä tulee tulkita ja mikä on sen suhde esimerkiksi hävikkihyvityksiin.

Tähän ohjeistukseen on koottu opastusta palautuksia koskevan sääntelyn noudattamisen tueksi.

Minkä tuotteiden kaupan ja millaisiin kauppasopimuksiin elintarvikemarkkinalain palautussäännöstä sovelletaan?

Pääsääntö on, että pykälää sovelletaan

- kaikkiin elinkeinonharjoittajien välisiin **maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden** kauppaa koskeviin sopimuksiin ja käytäntöihin,
- kun tavarantoimittaja on liikevaihdoltaan ostajaa pienempi ja ostajan liikevaihto on vähintään kaksi miljoonaa euroa.

Elintarvikemarkkinalakia ei sovelleta kuluttajien kanssa käytävään kaupan. Yksityiskohtaisesti kysymykseen vastataan [elintarvikemarkkinavaltuutetun ohjeissa](#), jotka koskevat lain soveltamisalaa.

Mitä muutettu palautussäännös käytännössä tarkoittaa?

Pykälän pääsäännön mukaan ostaja **ei saa palauttaa** myymättä jääneitä maataloustuotteita tai elintarvikkeita tavarantoimittajalle **maksamatta niistä tai niiden hävittämisestä**. Tämä pääsääntö merkitsee sitä, että ostaja ja tavarantoimittaja eivät saa edes keskinäisellä sopimuksella sopia tuotteiden palauttamisesta myyjälle siten, että ostaja ei maksa ostamistaan tuotteista.

Pykälä koskee ”myymättä jääneitä tuotteita”. Useimmiten kyse on pilaantuneista taikka sallitun tai suositellun myyntiajan päättymistä lähestyvistä tuotteista. Pykälässä tarkoitettuja ”myymättä jääneitä tuotteita” voivat olla myös esimerkiksi tuotteet, joiden myyntisesonki on päättynyt tai päättymässä, vaikka tuotteiden myyntiaikaa muutoin olisi vielä jäljellä.

Lainsäätäjän tarkoituksena on, että kun ostaja on tilannut ja saanut tuotteet myytäväkseen, **ostaja kantaa taloudellisen riskin siitä, että tuotteet jäävät myymättä**.

Säännös liittyy johdonmukaisesti EU:n kauppatapadirektiivin ja Suomen elintarvikemarkkinalain tarkoitukseen suojella sopimussuhteissa heikompia osapuolia. Lisäksi palautuskiellon taustalla on taloudellisen toiminnan tehokkuuteen liittyviä näkökohtia. Kukin sopijaosapuoli voi yleensä parhaiten vaikuttaa omaan yritystoimintaansa liittyviin riskeihin. Tuotteiden ostajalla on lähes poikkeuksetta parhaat mahdollisuudet arvioida etukäteen tilaamiensa tuotteiden menekkiä ja ostajalla on lisäksi käytettävissään useita keinoja edistää myymättä jäämisen uhan alaisena olevien tuotteiden myyntiä.

Esimerkki 1.

Päivittäistavarakauppa on sopinut oman paikkakuntansa leipomon kanssa siitä, että myyntiajan kuluessa myymättä jääneet leipomotuotteet palautetaan leipomolle vakiokuljetuksen paluukuormassa. Palautettujen tuotteiden hinta hyvitetään kaupalle esimerkiksi seuraavassa laskussa tai erillisellä hyvityslaskulla.

- ⇒ **Käytäntö on lain vastainen**, ellei kysymys ole jäljempänä mainituista poikkeuksista. Jos elintarvikemarkkinavaltuutettu saa tällaisia tapauksia millä tahansa tavalla tietoonsa, se voi oma-aloitteisesti käynnistää tapauksen tutkinnan ja pyytää kyseisen kaupan kirjanpidon tutkittavakseen.

Esimerkki 2.

Viranomaisen tutkinnassa käy ilmi, että kyseinen leipomo on itse tarjonnut päivittäistavarakaupalle kyseistä palautusmahdollisuutta. Perusteluna on ollut leipomon oma arvio siitä, että näin toimien heidän leipomotuotteidensa saatavuus kaupan hyllyssä on jatkuvasti hyvä. Leipomo on lisäksi voinut käyttää palautettuja leipomotuotteita esimerkiksi korppujauhojen valmistukseen tai on voinut myydä niitä eläinten rehuksi.

⇒ **Kyseiset seikat eivät vaikuta pykälän pääsäännön soveltamiseen.** Käytäntö on lain vastainen, ellei kysymys ole jäljempänä mainituista poikkeuksista.

Esimerkki 3.

Päivittäistavarakauppa ja leipomo ovat vuosikautia toimineet siten, että palauttamisen sijaan myymättä jääneet leipomotuotteet hävitetään kaupassa (ns. ”hävikkitakuu”). Vaikka asiasta ei ole kirjallisesti sovittu, ostaja on maksanut tavarantoimittajalle ainoastaan myymistään tuotteista.

⇒ Vaikka tuotteita ei fyysisesti palauteta leipomolle, **käytäntö on lain vastainen, ellei kysymys ole jäljempänä mainituista poikkeuksista.** Elintarvikemarkkinalain 2 d §:n 1 momentin 2 kohdan pääsäännön mukaan on myös kiellettyä vaatia sopimuksenkaan perusteella tavarantoimittajalta maksua tuotteiden pilaantumisesta tai häviämisestä ostajan tiloissa. Tämänkin säännöksen tarkoituksena on varmistaa, että ostaja kantaa taloudellisen riskin siitä, että omista toimistaan (erityinen esillepano, tarjoushinnoittelu yms.) huolimatta tuotteita jää myymättä.

Milloin palautuskiellon pääsääntöä ei sovelleta?

- **Tavarantoimittajan uusien tuotteiden palauttamisesta voidaan sopia**

Pykälän 2 momentissa on säädetty poikkeus edellä mainittuun pääsääntöön: Tavarantoimittajan aloitteesta voidaan sopia sellaisten tuotteiden palautuksesta, jotka eivät ole aiemmin olleet tavarantoimittajan valikoimassa. Tästä on sovittava toimitussopimuksessa selkeästi ja yksiselitteisesti ja tällainen sopimus saa olla voimassa enintään kolmen kuukauden ajan.

Poikkeus edellyttää, että palautuksista sovitaan tavarantoimittajan aloitteesta. Tavarantoimittajan aloitteeksi ei voida katsoa esimerkiksi ostajan yksipuolista ilmoitusta, jonka mukaisesti uusia tuotteita ostetaan vain, jos sopimukseen kirjataan laissa säädetty palautusehto, taikka tavarantoimittajan muunlaista painostamista maksuttomiin palautuksiin tai maksuttomien palautusten hyväksymiseen.

Tuotteiden palauttaminen voi siis koskea ainoastaan tuotteita, jotka eivät ole aiemmin olleet tavarantoimittajan valikoimassa. Tällaisia tuotteita voivat olla esimerkiksi kokonaan uuden yrityksen kaikki tuotteet tai vanhan yrityksen uutuustuotteet. Tällaisten tuotteiden osalta ostaja ja myyjä eivät kumpikaan voi luotettavasti arvioida, miten kuluttajat ko. tuotteisiin reagoivat.

Poikkeuksen taustalla on myös se, että tavarantoimittaja voi omaehtoisesti olla valmis tarjoamaan tuotettaan myyntiin alkuvaiheessa tavanomaista heikommilla sopimusehdoilla ja kantamaan riskin tuotteen ennakoitua heikommasta menekistä ja mahdollisesta hävikistä. Taustalla voi olla myös tavarantoimittajan oma määräaikainen kampanja uuden tuotteen menekien edistämiseksi ja tarve varmistaa täyden hyödyn saaminen tuotteen markkinointiin käytettävistä kustannuksista.

Esimerkki 4.

Marjanviljelijän satokausi alkaa edellisen huonon vuoden jälkeen lupaavasti ja tuotteiden menekin varmistamiseksi hän ehdottaa ensin kaupungin vanhalle vihannestukulle ja sitten sen samana keväänä aloittaneelle uudelle kilpailijalle sopimusta, jonka mukaan hän toimittaa tukkuihin 50 kiloa marjoja päivittäin ja hakee seuraavana päivänä tästä erästä myymättömät marjat pois ja jättää ne laskuttamatta.

- ⇒ Marjat ovat aiemminkin olleet tavarantoimittajan valikoimissa, joten **poikkeussäännöstä ei voida soveltaa** kummankaan tukun kanssa tehtyyn sopimukseen. Sen sijaan, jos viljelijä tarjoaisi ostajille satokauden uutena tuotteena esimerkiksi hunajamarjaa, palautuksista voitaisiin sopia enintään kolmen kuukauden ajaksi.

Esimerkki 5.

Tavarantoimittaja valmistaa uutuustuotettaan varastoon 1.1. – 31.3.2024. Hän tekee sopimuksen ensimmäisen ostajan kanssa 1.4.2024 ja sopimuksessa sovitaan hänen aloitteestaan myymättä jääneiden tuotteiden palautuksista 30.6.2024 saakka. Jos hän tekee seuraavan ostajan kanssa sopimuksen vasta 15.6.2024, onko kyseessä enää poikkeussäännöksessä tarkoitettu tuote, joka ei aiemmin ole ollut hänen valikoimissaan?

- ⇒ **Säännös ei vastaa suoraan kysymykseen**, kuinka kauan kyse voi olla tavarantoimittajan ”uudesta” tuotteesta. Elintarvikemarkkinavaltuutettu ei puutu valvonnassaan sellaisiin palautuksiin, jotka on tehty tuotteen markkinoille saattamisen jälkeisinä ensimmäisinä kuukausina.

- **Palautuskielto ei aiemmin koskenut ennen 1.5.2023 solmittuja sopimuksia, mutta tämä poikkeus ei enää ole voimassa**

Palautuksia koskeva lakimuutos tuli voimaan 1.5.2023 eikä lakimuutokseen tuolloin sisältynyt velvoitetta muuttaa voimassa olevia sopimuksia uusien vaatimusten mukaisiksi. Pykälässä säädetty palautuskielto ei siten koskenut ennen tuota päivää tehtyjä sopimuksia.

Elintarvikemarkkinalakia on tämän jälkeen lailla 748/2024 muutettu siten, että kaikkien toimitussopimusten palautusehtojen tulee olla uusien säännösten mukaiset 1.7.2025 lukien.

Jos sopimuksissa vielä on lain vaatimuksista poikkeavia ehtoja, sopimukset tulee muuttaa ennen 1.7.2025. Muutokset tulee tehdä riippumatta siitä, milloin sopimukset on solmittu.

Vaikka vanhoja sopimuksia ei olisi muutettu säännösten mukaisiksi, lain vastaisia ehtoja ei saa soveltaa 1.7.2025 lukien.

- **Palautuksia koskeva säännös ei koske eräitä erityistilanteita**

Sopimusvapauden periaatteen mukaisesti yritystoimintaa voidaan harjoittaa erilaisissa oikeudellisissa muodoissa. On täysin sallittua, että esimerkiksi päivittäistavarakaupan tiloissa toimii itsenäisiä yrittäjiä tai yrityksiä, jotka myyvät tuotteitaan kaupan kanssa sovituin ehdoin. Kuluttaja voi maksaa esimerkiksi näiltä osastoilta ostamansa leipomo- tai lihatuotteet tai marjat kaupan kassalla muiden ostamiensa tuotteiden maksamisen yhteydessä. Näissä tilanteissa kyseinen yritys vastaa omien tuotteidensa hävikistä.

Elintarvikemarkkinalakia sovelletaan vain elinkeinonharjoittajien välisiin tuotteiden ”kauppaa” koskeviin sopimuksiin. Vaikka maataloustuotteita ja elintarvikkeita olisi toimitettu kaupan tiloihin, ne eivät välttämättä ole olleet tavarantoimittajan ja ostajan ”kaupan” kohteina. Esimerkiksi konsulentti voi sopimuksensa mukaan itse päättää esittelyyn myytäväksi tuomiensa tuotteiden määrän ja ottaa myymättä jääneet tuotteet työvuoron päätyttyä mukaansa. Vastaavasti leipomo voi sopimuksensa mukaisesti itse täyttää kaupassa hyllypaikkansa omilla tuotteillaan ja poistaa samalla myymättä jääneitä tuotteita. Jos tavarantoimittajalla on oikeus itsenäisesti päättää myynnissä olevien tuotteiden määrästä, tavarantoimittaja vastaa myös itse omien tuotteidensa hävikistä.

Sopimusvapauden periaatteen mukaisesti on myös sallittua, että tavarantoimittaja ostaa myymiään tuotteita takaisin ostajalta. Elintarvikemarkkinalain tulkinnan kannalta ratkaisevaa on silloin, että tuotteiden myynti ensin ostajalle ja sitten takaisin tavarantoimittajalle ovat erillisiä kauppasopimuksia. Jos tavarantoimittajalla on sopimuksen tai käytännön perusteella velvollisuus ostaa säännöllisesti myymättä jääneitä tuotteita takaisin ostajalta, tilannetta voidaan pitää elintarvikemarkkinalain kiertämisenä. Näin on erityisesti silloin, jos sopimuksella asetettaisiin pienemmälle tavarantoimittajalle velvollisuus ostaa myytäväksi kelpaamattomia tuotteita takaisin ostajalta.

Sopimuksessa on voitu sopia, että tavarantoimittaja toimittaa toisen elinkeinonharjoittajan myymälätiloihin tai varastoon elintarvikkeita ”myyntitiliin”. Tyypillisesti tällaisessa sopimusjärjestelyssä myymälässä pidetään tuotteita myytävänä siten, että niiden omistusoikeus säilyy tavarantoimittajalla. Jos tällaisella myyntitili-, välitys-, kassavirta- tai komissiosopimuksella siirretään hävikkiriski tavarantoimittajalle eli myymättä jääneitä tuotteita palautetaan maksamatta niistä, kyseistä ehtoa tai käytäntöä voidaan pitää elintarvikemarkkinalain vastaisena.

Laissa tavarantoimittajien suojaksi säädettyä palautuskieltoa voidaan siis soveltaa kaikkiin elintarvikemarkkinalain soveltamisalaan kuuluviin kauppasopimuksiin, vaikka niissä olisi nimenomaisesti sovittu tuotteiden palauttamisesta tai vaikka niissä olisi muilla sopimusehdoilla saatu aikaan tilanne, jossa hävikkiriski on tavarantoimittajalla. Toisaalta ei ole tarkoituksenmukaista kieltää tai estää kaikkia sellaisia sopimuksia, joista tavarantoimittaja omassa liiketoiminnassaan selkeästi hyötyy (katso esimerkki 8).

Esimerkki 6.

Maanviljelijä on myynyt vihanneksia tukkukaupalle vuosikausia ns. hävikkitakuulla. Tukkukaupalla on ollut oikeus hävittää myymättä jääneet tuotteet ja maksaa vain myydyistä tuotteista. Elintarvikemarkkinalain palautuksia koskevan lakimuutoksen jälkeen sopimukseen on kirjattu, että tukkuliike toimii vain ”välittäjänä” maanviljelijän ja vihannekset tukusta ostavan kaupan välillä. Näin ollen tukku ei edelleenkaan maksa myymättä jääneitä vihanneksia maanviljelijälle.

⇒ **Käytäntöä pidettäisiin elintarvikemarkkinalain vastaisena.** Vaikka tuotteiden välittämistä koskevat sopimukset ovat laillisia, elintarvikemarkkinalain tulkinnassa otetaan huomioon kaikki olosuhteet, jotka sopimuksen tekemiseen ja toimintatavan käyttöönottamiseen ovat vaikuttaneet. Esimerkkitilanteessa on selkeästi kyse lakiin vuonna 2023 säädetyn palautuskiellon kiertämisestä.

Esimerkki 7.

Helsingissä sijaitseva vähittäiskauppa on jo vuosia tilannut Hangossa sijaitsevalta säilöttyjen hedelmien maahantuojalta tuotteita kuukausittain ”myyntitiliin”. Kuluttajien ostamien tuotteiden myyntihinta tilitetään kahden viikon välein maahantuojalle vähennettynä kaupalle sovitulla 28 %:n myyntipalkkiolla. Sopimuksessa on sovittu, että ”omistusoikeus myytäviin tuotteisiin säilyy tavarantoimittajalla kassatapahtumaan asti” ja

myyntitapahtumia käsitellään myös kaupan kirjanpidossa ja arvonnäisäverotuksessa tämän mukaisesti. Vanhentuneet tuotteet hävitetään kaupassa eikä kauppa maksa niistä maahantuoijalle. Tavarantoimittaja kysyy kaupalta, tulisiko hävikkiriskin kuitenkin lain mukaan olla kaupalla, mutta ei saa vastausta.

- ⇒ **Käytäntöä, jossa hävikkiriski siirretään tavarantoimittajalle, pidetään lähtökohtaisesti elintarvikemarkkinalain vastaisena.** Vaikka erilaiset myyntitilisopimukset ovat sinänsä laillisia sopimuksia, elintarvikemarkkinalain tulkinnassa otetaan huomioon kaikki olosuhteet, jotka sopimuksen tekemiseen ja toimintatavan käyttöönottamiseen ovat vaikuttaneet. Esimerkkitalanteessa huomiota kiinnitettäisiin erityisesti siihen, kumpi sopimusosapuoli hyöttyy järjestelystä.

Esimerkki 8.

Keksien valmistaja suunnittelee vähittäiskauppoihin kokonaan uuden esillepanojärjestelyn, joka perustuu erilaisia keksejä täynnä oleviin suuriin koreihin. Koska konsepti edellyttää korien olevan aina täynnä valmistajan keksejä, valmistaja ehdottaa kauppoille myyntitilisopimusta, jonka mukaan kauppa tilaa jatkuvasti koreihin lisää tuotteita ja maksaa vain kassaan lyödyistä tuotteista. Sopimuksessa on sovittu, että ”omistusoikeus myytäviin tuotteisiin säilyy tavarantoimittajalla kassatapahtumaan asti”. ”Parasta ennen”-päiväykseltään vanhentuneet keksit kauppa palauttaa valmistajalle, joka myy ne eläinten rehuksi. Elintarvikemarkkinavaltuutetun toimiston pyydettyä kyseisiä sopimuksia tutkittavakseen konseptin kehittänyt valmistaja ja sopimuksen solmineet kaupat vastustavat sitä, että viranomaiset puuttuvat heidän elinkeinotoimintaansa.

- ⇒ Käytäntö tutkittaisiin normaaliin tapaan. **Lähtökohtaisesti hävikkiriskin siirtämistä tavarantoimittajalle pidetään kiellettynä.** Jokaisen tapauksen arviointiin vaikuttavat kuitenkin kunkin tapauksen omat erityispiirteet. Esimerkkitalanteessa huomiota kiinnitettäisiin erityisesti siihen, että elintarvikemarkkinalain tarkoitus on suojella tavarantoimittajia hyvien liiketapojen vastaisilta käytännöiltä. Esimerkkitalanteen mukaisia selvästi tavarantoimittajan etujen mukaisia sopimusehtoja ja käytäntöjä ei ole tarkoituksenmukaista kieltää.

Elintarvikemarkkinalaissa säädetty palautuskielto ei koske tilanteita, joissa tavarantoimittajan toimittamat tuotteet eivät vastaa lainsäädännössä tai sopimuksessa asetettuja laatu- tai muita vaatimuksia. Ostajalla on sekä oikeus että velvollisuus tarkastaa ostamansa tuotteet niiden toimituksen jälkeen niin pian kuin olosuhteet sen sallivat. Jos ostaja voi näyttää toimituksen virheellisyyden, hänellä voi lainsäädännön ja sopimuksen mukaisesti olla oikeus muun muassa tuotteiden palauttamiseen maksamatta niistä (kaupan purku).

Voiko lain muuttamisesta seurata muita muutoksia sopimukseen?

Yleisen oikeusperiaatteen mukaan sopimukset on pidettävä. Tämän lisäksi elintarvikemarkkinalain 2 c §:ssä kielletään erikseen sopimusehtojen yksipuoliset muutokset. Ehtojen yksipuoliset muutokset voivat liittyä etenkin sovittujen tilausmäärien ja hintojen muutoksiin. Se, että lain mukaan myymättä jääneitä tuotteita ei saa palauttaa maksamatta niistä, ei oikeuta esimerkiksi ostajaa yksipuolisesti muuttamaan sovittuja tilausmääriä ja hintoja. Toisaalta tavarantoimittaja ja ostaja voivat yhdessä päättää sopimuksen muutoksista.

Esimerkki 9.

Koska palautuksia ei enää sallita, esimerkissä 6 mainittu tukkuliike ehdottaa maanviljelijälle, että sovittuja toimitusmääriä tulisi pienentää keskimääräisen hävikin verran eli noin 20 %. Kun sopimuksen muuttamisesta ei päästä yksimielisyyteen, tukkuliike toteaa, että seuraavalla sopimuskaudella on heille tarjolla myös muita tavarantoimittajia.

- ⇒ Elintarvikemarkkinalain 2 e §:ssä **kielletään menettelyt, jossa ostaja toteuttaa tai uhkaa toteuttaa kaupallisia kostotoimia** tavarantoimittajaa vastaan sen vuoksi, että tavarantoimittaja käyttää sopimusperusteisia tai lakisääteisiä oikeuksiaan. Tukkuiliikkeellä on oikeus valita tavarantoimittajansa sekä nykyisellä että tulevilla sopimuskausilla, mutta em. toiminnan seurauksena elintarvikemarkkinavaltuutettu todennäköisesti käynnistäisi tapauksen tutkinnan.